

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตมนุษย์ตลอดมาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นศิลปกรรมของยุคใดหรือสมัยใด คือความเป็นไปของคนในสมัยนั้นที่มนุษย์บันทึกไว้ด้วยวัสดุและวิธีการต่าง ๆ ผสมผสานกับความเชื่อและวัฒนธรรม

มนุษย์ได้เชื่อว่าเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวในโลกที่มีมันสมองเพื่อการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติคงจะต้องการให้ชาติพันธุ์ของมนุษย์คงทน ดำรงพันธุ์ต่อไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ด้วยเหตุที่มนุษย์มีสมองเพื่อการพัฒนาตัวเอง มนุษย์จึงมีสมองเพื่อการเรียนรู้ได้ในทุก ๆ ทาง การเรียนรู้ที่สำคัญอันอาจจะแบ่งออกได้ทั้งหมดในโลกนี้ น่าจะอยู่ในรูปแบบสองประการคือ ในเรื่องของ ศาสตร์ และในเรื่องของ ศิลป์ ศาสตร์ทำให้ได้พบกับความแปลกใหม่อย่างไม่สิ้นสุด ศิลป์สะท้อนภาพแห่งวิญญาณของมนุษย์ให้ปรากฏอยู่ในสังคม ถ้าจะเปรียบเทียบศาสตร์ว่าเป็นร่างกาย ศิลป์ก็น่าจะเปรียบได้ว่าเป็นวิญญาณ มนุษย์จึงประกอบด้วยสิ่งสองสิ่งในความเป็นมนุษย์ คือ ศาสตร์และศิลป์ ในจำนวนศิลป์ที่ได้เชื่อว่าเป็นการถอดวิญญาณให้ปรากฏออกมาสู่สังคม เรื่องของรอยสักถือว่าเป็นวิญญาณศิลป์อย่างหนึ่งของมวลมนุษย์ การสักหรือรอยสัก (TATTOO) มีตำนานเล่าขานกันมาเป็นประวัติศาสตร์ของทุกเผ่าพันธุ์ ไม่ว่าจะอยู่ในซีกใดของพื้นผิวโลก¹

¹ ชนิตร์ ภูกาญจน์. (2539, ธันวาคม). “ตำนานแห่งรอยสัก ศิลปะบนเรือนร่างของมนุษย์.”

ศิลปวัฒนธรรม, 18, 12. หน้า 168.

การสักของไทยเริ่มมาตั้งแต่เมื่อใดไม่มีหลักฐานทางด้านวัตถุและจารึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับเรื่องของการสัก จึงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติอื่นในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ จีน พม่า

จิมมี่ หว่อง² กล่าวไว้ว่า รอยสักสมัยใหม่เริ่มเข้ามาในประเทศไทยในช่วงสงครามเวียดนามเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว โดยทหารอเมริกัน

จากความเชื่อแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ความหมายของรอยสักเริ่มแปรเปลี่ยนไปสู่ความเป็นศิลปะ รอยสักที่เคยเดินตามประเพณีนิยม เริ่มกลายเป็นความเฉพาะตัวมากขึ้น รอยสักแต่ละชนิดต่างมีความหมายเพื่อความต้องการของตัวเอง หลายคนสร้างจินตภาพของตัวเองเอาไว้ในหัวใจ แล้วก็ให้ศิลปินสร้างภาพเหล่านั้นให้ปรากฏออกมาอยู่บนเรือนร่างของตนเอง เพราะมีความชื่นชอบว่าภาพเหล่านี้จะอยู่ติดกับตัวของตัวเองไปตลอดชีวิต การสักรอยศิลปะบนเรือนร่างได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจนกลายเป็นธุรกิจในปัจจุบันนี้³

จากการสังเกตของผู้ศึกษายังพบว่าธุรกิจการสักรอยบนผิวหนังในปัจจุบันนี้มีให้บริการอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะแหล่งที่ได้รับความนิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น บริเวณตลาดนัดสวนจตุจักร ถนนข้าวสาร ตลาดกลางคืนบริเวณใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้า ย่านศูนย์การค้าสยามสแควร์ ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น และพบว่ากลุ่มผู้บริโภคได้จำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ยังมีกลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาวทั่วไปนิยมการสักรอยบนผิวหนังมากขึ้น โดยมิได้คำนึงถึงเรื่องราวความเป็นมาที่เกี่ยวกับความเชื่อที่เป็นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ดังในอดีตที่กล่าวมา หากจะกล่าวถึงความสำคัญของการสักรอยบนผิวหนัง ทำให้ทราบว่ามิใช่จุดประสงค์เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นส่วนตัว เป็นความต้องการเพื่อแสดงถึงความแปลกใหม่ การลอกเลียนแบบเพื่อความสวยงามในเชิงศิลปะบนเรือนร่าง ส่วนตำแหน่งในการสักกลายลายที่สามารถสังเกตได้ในกลุ่มวัยรุ่นและหนุ่มสาวทั่วไปคือ ผิวหนังบริเวณต่าง ๆ เช่น ข้อมือ ข้อเท้า ต้นแขน ท้องแขน ไหล่ หน้าอก สะดือ หน้าท้อง แผ่นหลัง สะโพก เป็นต้น อันอาจจะ

² จิมมี่ หว่อง. (2544, พฤษภาคม). “Jimmy Wong ผมสร้างสรรค์ศิลปะบนผิวหนัง.” *Summer*, 13. หน้า 84.

³ ชนิตร ภูกาญจน์. (2540, มกราคม). “ความหมายของรอยสักศรัทธาแห่งวิญญาณและศิลปะ.” *ศิลปวัฒนธรรม*, 18, 3. หน้า 166.

สืบเนื่องมาจากค่านิยมในการแต่งกายของวัยรุ่นในปัจจุบัน ที่ค่อนข้างจะเปิดเผยตามแบบอย่างวัฒนธรรมของคนในชาติตะวันตก และจากตัวอย่างตำแหน่งบนเรือนร่างที่ใช้ในการสักกลายนี้ จะเห็นได้ว่าบางตำแหน่งเป็นส่วนที่ปกปิด และไม่เหมาะที่จะเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชนตามวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทย ความต้องการของผู้บริโภคในการสักรอยบนผิวหนังในปัจจุบันจึงมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับการกระทำในอดีต การสักรอยบนเรือนร่าง เป็นเสมือนหนึ่งศิลปะประยุกต์ ที่ผนวกเอาความใหม่ของกาลเวลาเข้ามาประสานสัมพันธ์กับการผันแปรของวัตถุประสงค์ในการสักตามยุคสมัย ภายใต้บริบทพื้นฐานทางสังคมที่เปลี่ยนไป แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการสักและวัฒนธรรมมวลชนกับการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง น่าจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้

ปัญหานำการวิจัย

1. การสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง มีวิวัฒนาการที่นำไปสู่การประกอบธุรกิจได้อย่างไร และผู้ประกอบการและช่างสัก มีวัตถุประสงค์ต่อธุรกิจการสักในลักษณะใด และแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมมวลชนอย่างไร
2. แรงจูงใจในการสักของผู้บริโภคเกิดจากสาเหตุใด และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
3. ทักษะและบรรยากาศในการสื่อสาร ระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง จนกระทั่งนำไปสู่การประกอบธุรกิจและวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจการสัก ตลอดจนการเชื่อมโยงสู่วัฒนธรรมมวลชนของการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจ และวัตถุประสงค์ในการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างของผู้บริโภค
3. เพื่อศึกษาทักษะและบรรยากาศในการสื่อสาร ระหว่างผู้ประกอบการ และผู้บริโภค

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและผู้บริโภคการสักในขอบเขตต่อไปนี้

ผู้ประกอบการกิจการสัก จำนวน 5 แห่ง ได้แก่บริเวณถนนสุขุมวิท ศูนย์การค้าสยามสแควร์ ถนนข้าวสาร ตลาดนัดสวนจตุจักร และ ตลาดกลางคืนบริเวณใต้สะพานพระพุทธยอดฟ้า

ผู้บริโภค ได้แก่ ผู้ที่ใช้บริการการสักกับร้านที่ได้กล่าวมาข้างต้น การศึกษารั้งนี้ศึกษาเฉพาะรอยสักที่เกิดจากการลงเข็มสักด้วยเครื่องสักไฟฟ้า และเป็นรอยสักสมัยใหม่เท่านั้น

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

1. วิวัฒนาการของการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างเป็นเสมือนหนึ่งศิลปะประยุกต์ ที่ผนวกเอาความใหม่ของกาลเวลา เข้ามาประสานสัมพันธ์กับการผันแปรของวัตถุประสงค์ในการสักตามยุคสมัย ภายใต้บริบทพื้นฐานทางสังคมที่เปลี่ยนไป นำไปสู่การประกอบธุรกิจ และผู้ประกอบการธุรกิจและช่างสัก มีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างอาชีพและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
2. ผู้บริโภคการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง มีแรงจูงใจที่เกิดจากความศรัทธาของตนเองและแรงจูงใจจากสิ่งแวดล้อมที่พบเห็น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสวยงามเป็นสำคัญ และมีการตีความหมายของรอยสักที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามจินตนาการ ตลอดจนต้องการแสดงอัตลักษณ์ของตนจากรูปรอยที่สัก
3. ผู้ประกอบการธุรกิจ / ช่างศิลป์จะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการสัก และสามารถสร้างบรรยากาศที่น่าเชื่อถือตั้งแต่ก่อนการสัก ขณะสัก และหลังจากการสัก เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ เช่น ความกลัว (เจ็บปวด ภาพที่อาจจะผิดเพี้ยนจากที่คาดหวัง ผลกระทบที่อาจจะเกิดกับสุขภาพภายหลังการสัก)

นิยามศัพท์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำบางคำที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ให้ตรงกัน ผู้ศึกษาจึงขอกำหนดความหมายและขอบเขตของคำต่าง ๆ ไว้ดังนี้

วิวัฒนาการ หมายถึง เรื่องราวความเป็นมาของการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

การสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง หมายถึง การเขียนภาพด้วยวิธีการลอกลายลงบนผิวหนังบริเวณต่าง ๆ แล้วใช้เครื่องมือลงเข็มที่จุ่มสี ให้เป็นรอยตามลวดลายที่ลอกไว้บนผิวหนัง

ผู้ประกอบการธุรกิจ หมายถึง ผู้ที่ให้บริการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างแก่ผู้บริโภค

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ที่รับบริการสักรอยศิลปะลงบนเรือนร่าง

วัฒนธรรมมวลชน หมายถึง ลักษณะการบริโภคสินค้าในวิถีการดำเนินชีวิตที่ยึดถือกันว่าทันสมัย และสะท้อนสัญลักษณ์ทางสังคมมากกว่าประโยชน์ใช้สอย ซึ่งลักษณะของการบริโภคอาจเป็นไปในลักษณะของการตามกระแสตลาด ความชื่นชอบทางรสนิยม การลอกเลียนแบบคนดัง เป็นต้น และส่งผลให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

การสื่อความหมาย หมายถึง การสื่อความหมายต่อการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างในด้านศิลปะ อารมณ์ และอื่น ๆ

แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นหรือผลักดันให้ผู้บริโภครับการสัก

บรรยากาศการสื่อสาร หมายถึง บรรยากาศที่เกิดขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ระหว่างการสัก และการสร้างความรู้สึกระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและช่างสักกับผู้บริโภค

การเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ส่วนตัวไปสู่พื้นที่สาธารณะ หมายถึง การเปิดเผยลวดลายรอยสักที่อยู่บนพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผู้บริโภคให้ปรากฏสู่สายตาบุคคลทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาวิเคราะห์ของผู้บริโภคและธุรกิจการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน อีกนัยหนึ่งยังเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ มาเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยนในการประกอบธุรกิจ สัญลักษณ์จึงกลายเป็นสินค้าที่แสดงถึงลักษณะวัฒนธรรมมวลชน การศึกษาในครั้งนี้จึงทำให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของสังคมในยุควัฒนธรรมบริโภคนิยม ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการคิดสร้างสรรค์และการพัฒนารูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ ต่อไปในอนาคต

นอกจากประโยชน์ที่กล่าวมา การศึกษานี้ยังให้ประโยชน์ที่กว้างเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ